

1993. GADA 20. DECEMBRA "DEKLARĀCIJA PAR VARDARBĪBAS PRET SIEVIETĒM IZSKAUŠANU"

Deklarācija par vardarbības pret sievietēm izskaušanu

Ģenerālās asamblejas 1993. gada 20. decembra Rezolūcija 48/104

Ģenerālā asambleja,

atzīstot neatliekamo vajadzību sievietēm visā pasaulē piešķirt tiesības un nodrošināt tādu principu ievērošanu, kas attiecas uz visu cilvēku vienlīdzību, drošību, brīvību, integritāti un cieņu;

apzinoties, ka šīs tiesības un principi ir noteikti starptautiskos dokumentos, tostarp Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā^[1], Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām^[2], Starptautiskajā paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām², Konvencijā par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu^[3], kā arī Konvencijā pret spīdzināšanu un citu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodīšanu^[4];

apzinoties, ka, efektīvi īstenojot Konvenciju par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu, tiktu veicināta vardarbības pret sievietēm izskaušana, kā arī apzinoties, ka šajā rezolūcijā izklāstītā Deklarācija par vardarbības pret sievietēm izskaušanu stiprinātu un papildinātu minēto procesu;

nobažījies par to, ka vardarbība pret sievietēm kavē vienlīdzības, attīstības un miera nodrošināšanu, kas minēts Nairobi nākotnes stratēģijās sieviešu stāvokļa uzlabošanai^[5], kurās tika ierosināti vairāki pasākumi, lai apkarotu vardarbību pret sievietēm, kā arī nobažījies par to, ka minētā vardarbība kavē pilnībā īstenot Konvencijas par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu noteikumus;

apstiprinot, ka vardarbība pret sievietēm ir sieviešu tiesību un pamatbrīvību pārkāpums un tāpēc tiek vājināta vai liegta iespēja sievietēm izmantot minētās tiesības un brīvības, kā arī nobažījiesies par ilgstošo nespēju aizsargāt šīs tiesības un brīvības un veicināt to izmantošanu tad, kad tiek īstenota vardarbība pret sievietēm;

apzinoties, ka vardarbība pret sievietēm liecina par vēsturisku varas nevienlīdzīgu sadalījumu starp vīriešiem un sievietēm, kā sekas ir vīriešu dominānce pār sievietēm un sieviešu diskriminācija, kā arī pilnīga sieviešu profesionālās izaugsmes kavēšana, un apzinoties, ka vardarbība pret sievietēm ir viens no būtiskākajiem sociālajiem mehānismiem, kura dēļ, salīdzinot ar vīriešiem, sievietes ir spiestas atrasties pakļautībā;

nobažījiesies par to, ka atsevišķas sieviešu grupas ir īpaši pakļautas vardarbībai, piemēram, mazākumtautību sievietes un sievietes no pirmiedzīvotāju grupām, bēgles, migrantas, sievietes, kuras dzīvo laukos vai attālos rajonos, nabadzīgas sievietes, sievietes, kas atrodas slēgta tipa iestādē, sieviešu dzimuma bērni, sievietes ar invaliditāti, vecāka gadagājuma sievietes un sievietes, kas atrodas vietās, kur notiek bruņoti konflikti;

atsaucoties uz 1990. gada 24. maijā pieņemtās Ekonomikas un sociālo lietu padomes Rezolūcijas 1990/15 pielikuma 23. punktā minēto secinājumu, kurā teikts, ka, atzīstot to, ka vardarbība pret sievietēm pastāv ģimenē un sabiedrībā, kā arī to, ka tā saistīta ar ienākumiem, sabiedrības slāni un kultūru, ir jāveic steidzami un efektīvi pasākumi, lai izskaustu šādu vardarbību;

atsaucoties arī uz 1991. gada 30. maijā pieņemto Ekonomikas un sociālo lietu padomes Rezolūciju 1991/18, kurā ieteikts izstrādāt pamatnoteikumus starptautiskam dokumentam, kurā īpaša uzmanība tiktu pievērsta jautājumam par vardarbību pret sievietēm;

atzinīgi novērtējot sieviešu kustību nozīmi procesos, kuru mērķis ir pievērst pastiprinātu uzmanību vardarbības pret sievietēm problēmu būtībai, smagamam un nopietnībai;

būdamā satraukta par to, ka sieviešu iespējas panākt tiesisku, sociālu, politisku un ekonomisku vienlīdzību sabiedrībā ierobežo *inter alia* joprojām pastāvošā un endēmiskā vardarbība;

būdamā pārliecināta, ka, ievērojot iepriekšminētos apstākļus, ir jāpieņem skaidra un vispusīga definīcija par to, kas ir vardarbība pret sievietēm, ir jāsniedz nepārprotams paziņojums par to, kādas tiesības piemērojamas, lai izskaustu jebkāda veida vardarbību pret sievietēm, ka dalībvalstīm, ņemot vērā to pienākumus, un visai starptautiskajai sabiedrībai ir jāaņem izskaust vardarbību pret sievietēm;

svinīgi pasludina šo Deklarāciju par vardarbības pret sievietēm izskašanu un mudina veikt visus vajadzīgos pasākumus, lai šo deklarāciju padarītu publiski zināmu un respektētu.

1. pants

Šajā deklarācijā ar terminu “vardarbība pret sievietēm” saprot jebkādu uz dzimumu balstītu vardarbības aktu, kas ir iemesls tam, ka rodas vai var rasties fizisks, seksuāls vai psiholoģisks kaitējums vai ciešanas sievietēm, tostarp par vardarbību uzskata draudus veikt šādu aktu, piespiedu darbības vai patvaļīgu brīvības atņemšanu neatkarīgi no tā, vai tas notiek sabiedriskajā vai privātajā dzīvē.

2. pants

Par vardarbību pret sievietēm uzskatāmas šādas, bet ne tikai šīs, darbības:

a) fiziska, seksuāla vai psiholoģiska vardarbība ģimenē, tostarp fiziska ietekmēšana, seksuāla vardarbība pret sieviešu dzimuma bērniem mājās, vardarbība, kas saistīta ar

mantojumu, izvarošana laulībā, sieviešu dzimumorgānu sakropļošana, kā arī cita sievietēm kaitīga tradicionālā prakse, vardarbība ārpus laulības un vardarbība, kas saistīta ar ļaunprātīgu izmantošanu;

b) fiziska, seksuāla vai psiholoģiska vardarbība sabiedrībā, tostarp izvarošana, seksuālā vardarbība, seksuāla uzmākšanās un iebiedēšana darbavietā, izglītības iestādēs un citviet, kā arī sieviešu tirdzniecība un piespiedu prostitūcija;

c) fiziska, seksuāla vai psiholoģiska vardarbība, ko veic vai pieļauj valsts, neatkarīgi no vietas, kur minētā vardarbība tiek īstenota.

3. pants

Sievietes ir tiesīgas pilnībā izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā, kultūras un pilsoniskajā jomā, kā arī citās jomās un ir tiesīgas saņemt šo cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzību. Šīs tiesības *inter alia* ir:

a) tiesības uz dzīvību^[6];

b) tiesības uz vienlīdzību^[7];

c) tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību^[8];

d) tiesības uz vienlīdzīgu aizsardzību saskaņā ar likumu⁷;

e) tiesības būt brīvam no jebkādas diskriminācijas⁷;

f) tiesības uz vislabāko iespējamo fiziskās un garīgās veselības stāvokli[9];

g) tiesības uz taisnīgiem un labvēlīgiem darba apstākļiem[10];

h) tiesības netikt spīdzinātam vai pakļautam citai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai[11].

4. pants

Valstu pienākums ir nosodīt vardarbību pret sievietēm un neatsaukties uz ieražām, tradīcijām vai reliģiskiem apsvērumiem, lai nepildītu saistības, kas attiecas uz minētās vardarbības izskaušanu. Valstīm visos iespējamajos veidos un nekavējoties jāpieņem tāda politiskā nostādne, kuras mērķis ir izskaust vardarbību pret sievietēm, un šā nolūka īstenošanai valstu pienākums ir:

a) apsvērt, ja tas vēl nav izdarīts, iespēju ratificēt Konvenciju par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu vai pievienoties šai Konvencijai, vai atsaukt minētās Konvencijas atrunas;

b) neveikt vardarbību pret sievietēm;

c) visiem spēkiem censties novērst un izmeklēt vardarbības aktu pret sievietēm un saskaņā ar valsts tiesību aktiem sodīt par to neatkarīgi no tā, vai minēto aktu veikusi valsts vai privātpersonas;

d) valsts krimināltiesību, civiltiesību, darba tiesību un administratīvo tiesību aktos paredzēt sankcijas, lai sodītu par ļaunumu, kas nodarīts sievietēm, kuras cietušas no vardarbības, un nodarījumu kompensētu; nodrošināt to, lai no vardarbības cietušajām sievietēm būtu pieejami tiesību aizsardzības līdzekļi un, kā noteikts valsts tiesību aktos, taisnīga un efektīva kompensācija par tām nodarīto kaitējumu; valstu pienākums ir informēt sievietes par viņu tiesībām saņemt kompensāciju ar minēto mehānismu palīdzību;

e) apsvērt iespēju izstrādāt valsts rīcības plānus, lai veicinātu sieviešu aizsardzību pret jebkādu vardarbību, vai arī jau esošajos plānos iekļaut noteikumus, kas paredzēti iepriekšminētajam nolūkam, ņemot attiecīgā gadījumā vērā sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām, jo īpaši tām, kas galvenokārt risina jautājumus par vardarbību pret sievietēm;

f) vispusīgi izstrādāt preventīvas pieejas un veikt visus tos tiesiskos, politiskos, administratīvos un kultūras pasākumus, kas veicina sieviešu aizsardzību pret jebkādu vardarbību, un nodrošināt to, lai sievietes atkārtoti nekļūtu par upuri tā iemesla dēļ, ka likumos, represīvajos vai citos intervences pasākumos netiek ņemtas vērā katram dzimumam raksturīgās īpatnības;

g) strādāt, lai, izmantojot pieejamos resursus un vajadzības gadījumā sadarbojoties starptautiskā līmenī, maksimāli nodrošinātu to, ka no vardarbības cietušajām sievietēm un attiecīgā gadījumā viņu bērniem tiek sniegta īpaša palīdzība, piemēram, rehabilitācija, palīdzība bērna aprūpē un uzturēšanā, ārstēšana, konsultēšana, tiek nodrošināti veselības un sociālās aprūpes pakalpojumi, iespējas un programmas, kā arī atbalsta struktūras; valstīm jāveic arī visi citi vajadzīgie pasākumi, lai veicinātu šo sieviešu un bērnu drošību, kā arī fizisko un psiholoģisko rehabilitāciju;

h) iekļaut valsts budžetā atbilstīgus resursus tādu darbību veikšanai, kas saistītas ar vardarbības pret sievietēm izskaušanu;

i) veikt pasākumus, lai nodrošinātu to, ka tie tiesībaizsardzības iestādes darbinieki un valsts amatpersonas, kas ir atbildīgas par tādas politikas ieviešanu, kuras mērķis ir novērst un izmeklēt vardarbību pret sievietēm un sodīt par to, tiek apmācītas, lai izprastu sieviešu vajadzības;

j) veikt visus atbilstīgos pasākumus, it īpaši izglītības jomā, lai mainītu sociālās vides un kultūras noteiktos vīriešu un sieviešu uzvedības modeļus un izskaustu aizspriedumus, paražas un jebkādu citu praksi, kuras pamatā ir uzskats par viena dzimuma nepilnvērtību vai pārkumu, kā arī stereotipi par vīriešu un sieviešu lomu;

k) veicināt izpēti, apkopot datus un kompilēt statistiku attiecībā uz dažādiem vardarbības pret sievieti veidiem, it īpaši attiecībā uz vardarbību ģimenē, un mudināt veikt izpēti par to, kādi ir vardarbības pret sievietēm cēloņi, būtība, cik tā ir nopietna un kādas ir tās sekas, kā arī izpētīt, cik efektīvi ir pasākumi, kurus veic, lai novērstu vardarbību pret sievietēm un kompensētu sievietēm nodarīto kaitējumu; minētie statistikas dati un izpētē gūtās ziņas jāpublisko;

l) veikt pasākumus, lai izskaustu vardarbību, kas vērsta pret sievietēm, kuras pret to ir īpaši neaizsargātas;

m) iesniedzot ziņojumus saskaņā ar attiecīgajiem Apvienoto Nāciju cilvēktiesību dokumentiem, iekļaut tajos informāciju, kas attiecas uz vardarbību pret sievietēm, kā arī informāciju par pasākumiem, kas īstenoti, lai ieviestu šo deklarāciju;

n) rosināt tādu atbilstīgu vadlīniju izstrādi, kuras var izmantot, lai ieviestu šajā deklarācijā izvirzītos principus;

o) atzīt nozīmīgo lomu, kāda pasaulē ir sieviešu kustībai un nevalstiskajām organizācijām, kas veicina izpratni par vardarbību pret sievietēm un cenšas šo problēmu novērst;

p) sekmēt un veicināt sieviešu kustības un nevalstisko organizāciju darbu un sadarboties ar tām vietējā, valsts un reģionālā līmenī;

q) mudināt starpvaldību reģionālās organizācijas, kuru locekles ir valstis, attiecīgā gadījumā iekļaut savā programmā vardarbības pret sievietēm izskaušanu.

5. pants

Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmas institūcijām un specializētajām aģentūrām to attiecīgajās kompetences jomās jāveicina šajā deklarācijā izvirzīto tiesību un principu atzīšana un īstenošana un šajā nolūkā *inter alia*:

a) jāsekmē starptautiska un reģionāla sadarbība ar nolūku izstrādāt reģionālas stratēģijas, lai apkarotu vardarbību, dalītos pieredzē un rastu finansējumu programmām, kas saistītas ar vardarbības pret sievietēm izskaušanu;

b) jāveicina sanāksmju un semināru organizēšana, lai ikvienam cilvēkam būtu izpratne par jautājumiem, kas attiecas uz vardarbības pret sievietēm izskaušanu;

c) lai jautājums par vardarbību pret sievietēm tiktu risināts efektīvāk, jāsekmē koordinācija un informācijas apmaiņa starp tām Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmas struktūrām, kas izveidotas, ņemot vērā attiecīgos cilvēktiesību dokumentus;

d) analizē, ko veic ANO sistēmas organizācijas un struktūras par sociālajām tendencēm un problēmām, piemēram, periodiskajos ziņojumos par situāciju pasaulē, jāiekļauj vardarbības pret sievietēm tendenču izpēte;

e) jāsekmē ANO sistēmas organizāciju un struktūru sadarbība, lai jautājums par vardarbību pret sievietēm, it īpaši tām, kuras ir sevišķi neaizsargātas pret vardarbību, tiktu iekļauts pastāvīgajās programmās;

f) jāveicina tādu vadlīniju vai rokasgrāmatu sagatavošana, kas attiecas uz vardarbību pret sievietēm, ņemot vērā pasākumus, kuri minēti šajā deklarācijā;

g) attiecīgā gadījumā, īstenojot savas pilnvaras attiecībā uz cilvēktiesību dokumentu īstenošanu, jāizskata jautājums par vardarbības pret sievietēm izskaušanu;

h) jāsadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām, lai risinātu jautājumu par vardarbību pret sievietēm.

6. pants

Šīs deklarācijas noteikumi nav pretrunā citiem noteikumiem, kuri efektīvāk veicina vardarbības pret sievietēm izskaušanu un kuri, iespējams, atrunāti attiecīgās valsts tiesību aktos vai jebkurā starptautiskā konvencijā, līgumā vai citā dokumentā, kas ir spēkā attiecīgajā valstī.

[1] Rezolūcija 217 A (III).

[2] Sk. Rezolūciju 2200 A (XXI), pielikums.

[3] Rezolūcija 34/180, pielikums.

[4] Rezolūcija 39/46, pielikums.

[5] Pasaules konferences ziņojums, lai pārskatītu un novērtētu rezultātus, kas sasniegti Apvienoto Nāciju Organizācijas izsludinātajā Desmitgadē sievietēm: Vienlīdzība, attīstība un miers, Nairobi, 1985. gada 15.– 26. jūlijs (Apvienoto Nāciju Organizācijas izdevums, pārdošanas Nr. E.85.IV.10), I nodaļa, A sadaļa.

[6] Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 3. pants un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 6. pants.

[7] Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 26. pants.

[8] Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 3. pants un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 9. pants.

[9] Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 12. pants.

[10] Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 23. pants un Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 6. un 7. pants.

[11] Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 5. pants un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 7. pants, kā arī Konvencija pret spīdzināšanu un citu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodīšanu.